

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

GREEN ECONOMY AND DEVELOPMENT

Social, Economic, Technological, Scientific and Popular Science Journal

2026-YIL / AVGUST/8-SON,
I-QISM

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

*Elektron nashr. 2026-yil, avgust.
I-qism*

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoirazimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Faxridinov Zafarjon Faxridin o'g'li, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi HIJQKD boshqarma boshlig'i
Utayev Uktam Choriyevich, Anijon viloyati prokurorining o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi IJQK Departamentining Namangan viloyati boshqarmasi boshlig'i
Buzrukhonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golischeva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdukarimova Dinara Rustamxonovna, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.
Ikramov Murod Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongirاتبay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Fakhridinov Zafarjon Fakhridin ogli, Head of the DCEC under the Prosecutor General's Office of the Rep. of Uzb.
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Prosecutor of Anijan Region
Ochilov Farkhod, Head of the Namangan Regional Department of the Department of Internal Affairs of Rep. of Uzb.
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyea Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.
Abdukariyeva Dinara Rustamkhanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Ikramov Murod Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti,
O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi huzuridagi Iqtisodiy
jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va
taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi
336/3-sonli qarori bilan
ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

O'RTA DAROMADLI MAMLUKATLARDA INNOVATSION XARAJATLARNING EKSPORT DIVERSIFIKATSIYASIGA TA'SIRI	20
Karimova Xulkar Raxmanali qizi Jalg'ashova Nazira Umbet qizi	
MINTAQADA SANOAT SALOHİYATI SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING HOZIRGI HOLATI TAHLILI	26
Mamedov Ko'palboy Masharipovich	
TA'LIM XIZMATLARINI BOSHQARISHDA XALQARO STANDARTLAR ASOSIDA SIFATNI TA'MINLASH	30
Umarov Ravshanjon Gafurovich	
SANOAT KORXONALARIDA INNOVATSION FAOLIYAT SAMARADORLIGINI BAHOLASH USULLARI	36
Mamurov Doniyor Eldorovich	
MINTAQAVIY IQTISODIY RIVOJLANISHDA YASHIL INVESTITSİYALARDAN FOYDALANISH TAMOIYILLARI VA USULLARI	43
Ro'zimov Doniyor Soporboy o'g'li	
TOSHKENT METROPOLITENI SANOATIDA MAHALLIYLASHTIRISH DARAJASINING DINAMIKASI VA UNI XALQARO TAJRIBA BILAN QIYOSIY BAHOLASH	49
Mansurov Xamroqul Iloxomovich	
ЦИФРОВАЯ САМООРГАНИЗАЦИЯ БУДУЩИХ МЕНЕДЖЕРОВ КАК ФАКТОР ЭФФЕКТИВНОСТИ САМОСТОЯТЕЛЬНОГО ОБУЧЕНИЯ	56
Мирвосикий Хилола Хабибулла кизи	
XORAZM VILOYATIDA AHOLI BANDLIGINI TA'MINLASHNING ILMIY-AMALIY TAHLILI	64
Z.Sh. Matniyozova	
DEVELOPMENT MECHANISMS OF EMBEDDED FINANCE SERVICES IN COMMERCIAL BANKS OF UZBEKISTAN BASED ON OPEN BANKING	69
Khurramova Fotima Bakhodir qizi	
IMPROVING THE PRACTICE OF FINANCING INVESTMENT PROJECTS THROUGH SYNDICATED LOANS PROVIDED BY COMMERCIAL BANKS	76
Xudaynazarov Davrbek Abdullayevich	
TASHQI SAVDO DINAMIKASI VA BANK MOLİYAVIY XAVFSIZLIGI: O'ZBEKISTON TIJORAT BANKLARI MISOLIDA AMALIY TAHLIL	83
Babadjanov Shuxrat Atxamovich	
GREEN LENDING PRACTICED AMONG UZBEK COMMERCIAL BANKS: SURVEY- BASED ASSESSMENT OF READINESS AND CONSTRAINTS	90
Avazov Azizbek Ashurali o'g'li	
"YANGI O'ZBEKISTON – 2030" STRATEGIYASI DOIRASIDA IQTISODIY O'ZGARISHLARNING ASOSIY YO'NALISHLARI VA ULARNING SAMARADORLIGI	96
Amirov Otabek Xudoyberdi o'g'li	
BARQAROR YASHIL INVESTITSİYALARNING QAYTA TIKLANUVCHI ENERGETIKA RIVOJIGA ROLINI VA HISSASINI TAHLIL QILISH: O'ZBEKISTON MISOLIDA	101
Zilola Kazakova	
HUDUD SANOATIDA KAPITAL VA MEHNAT RESURLARI SAMARADORLIGINI KOB-B-DUGLAS MODEL YORDAMIDA BAHOLASH	113
Turayev Baxrom Ergashevich	

“MAHALLA BANKIRI” INSTITUTI DAVLATBANK HAMKORLIGINING OPERATSION BO‘G‘INI SIFATIDA: SAMARADORLIK MEZONLARI VA OPTIMAL YUKLAMA PARAMETRLARI	120
Nurmuratov Azamat Mamarizo o‘g‘li SHAHAR JAMOAT TRANSPORTI YO‘NALISHLARINING AHOLI EHTIYOJLARIGA MOSLIGINI TADQIQ ETISH (URGANCH SHAHRI MISOLIDA)	127
Abdullayeva Shahzodaxon Fazliddin qizi O‘ZBEKISTONDA QISHLOQ XO‘JALIGINI RO‘YXATGA OLISHNING AGRAR IQTISODIY O‘SISHNI TA‘MINLASHDAGI INSTITUTSIONAL ROLI	132
Shohujayeva Zebo Safoyevna Xolov Javlonbek Davronovich UZBEKISTAN KAK AKADEMIЧЕСКИЙ ХАБ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ	138
Эргашева Шахло Тургуновна БУХГАЛТЕРСКИЙ УЧЕТ КАК ИНФОРМАЦИОННАЯ ОСНОВА ФИНАНСОВОГО КОНТРОЛЯ ПРЕДПРИЯТИЯ	146
Маннапова Раъно Абборовна YOSHLAR TADBIRKORLIGINI MOLIVAVIY, INSTITUTSIONAL VA RAQAMLI QO‘LLABQUVVATLASHNING INTEGRATSIYALASHGAN RAQAMLI MODELLARI: “3M-PLATFORMA” VA “SMART YOUTH BUSINESS ECOSYSTEM” KONSEPSIYALARI	154
Xojiyev Ma‘murjon Muxsinjon o‘g‘li RAQAMLI BANK XIZMATLARINING IQTISODIY VA INSTITUTSIONAL XUSUSIYATLARI	163
Begimqulova Sevara Nurmamatovna KICHIK TADBIRKORLIK SUBYEKTLARINING IQTISODIY SAMARADORLIGINI OSHIRISH OMILLARI	169
Yusupov Muxiddin Soatovich Normaxmatov Fazliddin Nuriddin o‘g‘li OLIY TA‘LIMDA INNOVATSION MENEJMENT IMKONIYATLARIDAN SAMARALI FOYDALANISH	177
Abdullayev Farhod Ozodovich “YASHIL MAKON” UMUMMILLIY LOYIHASINI AMALGA OSHIRISHNING TASHKILIY-AMALIY NATIJALARI	180
Jamshidbek Bobojonov QISHLOQ XO‘JALIGI MAHSULOTLARI EKSPORTI SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA KLASTERLARNING AHAMIYATI	184
Radjabova Mavluda Ergash qizi STRENGTHENING MAHALLA ENTREPRENEURSHIP THROUGH AN INTEGRATED ECOSYSTEM: FUNCTIONAL LINKAGES, DIGITAL COORDINATION, AND REGIONAL EVIDENCE	189
Zafarjon Odiljonovich Tuxtasinov MINTAQANI BARQAROR RIVOJLANTIRISHDA GENERATIV SUN‘IY INTELLEKT INFRATUZILMASINING NAZARIY ASOSLARI	195
Saidov Jaloladdin Allaberganovich KORXONALARDA BOSHQARUV QARORLARINI QABUL QILISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH	202
Mamajonova Surayyoxon Maxmudjonovna PAXTA-TO‘QIMACHILIK KLASTERLARIDA INNOVATSION RIVOJLANISHNING HUDUDIIY XUSUSIYATLARINI BAHOLASH METODIKASI	207
Tojiyev Sa‘dulla Muhitdinovich INNOVATIONS IN TECHNOLOGY AND SCIENCE EDUCATION IMPROVING ECONOMIC INCENTIVE AND RESOURCE-ALLOCATION MECHANISMS AS A FACTOR IN INCREASING THE EFFICIENCY OF INDUSTRIAL ENTERPRISES: EVIDENCE FROM THE “TECHNOPARK” ENTERPRISE	213
Erkinova Umidakhon Ilhom qizi	

THE IMPACT OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE-BASED RECRUITMENT SYSTEMS ON HIRING QUALITY	218
Mutalova Manzura Abdushukur qizi	
TOMORQA XO'JALIGI FAOLIYATI BILAN BOG'LIQ NOQISHLOQ XO'JALIGI FAOLIYATINING TA'SIRINI IQTISODIY BAHOLASH	224
U.U.Nurullayev	
SHAHAR HUDUDLARIDA EKOLOGIK MONITORING TIZIMINI RIVOJLANTIRISH MASALALARI	230
Asqarov Akmal Anvar o'g'li	
TIJORAT BANKLARI KREDIT PORTFELINI BOSHQARISHNING METODOLOGIK ASOSLARI	235
Ziyodullayev Sodiqjon Mamadillayevich	

TIJORAT BANKLARI KREDIT PORTFELINI BOSHQARISHNING METODOLOGIK ASOSLARI

Ziyodullayev Sodiqjon Mamadillayevich
 Termiz iqtisodiyot va servis universiteti
 Moliya va turizm kafedrası o'qituvchisi,
 Iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
 ORCID: 0009-0004-9203-9216
 E-mail: sodiqjonziyodullayev9@gmail.com

Annotatsiya. O'zbekiston Respublikasi tijorat banklarida kredit portfelini boshqarishning zamonaviy metodologik va amaliy asoslari tahlil qilingan. Tadqiqotning dolzarbligi mamlakat iqtisodiyotini modernizatsiya qilish sharoitida bank tizimi barqarorligini ta'minlash hamda kredit risklarini minimallashtirish zarurati bilan asoslanadi. Kredit portfelining tarkibi, sifati va diversifikatsiya darajasi so'nggi yillardagi statistik ma'lumotlar asosida baholangan. Tadqiqot natijasida tijorat banklarida kredit portfeli sifatini oshirish, mijozlarning kreditga layoqatlilikini baholash tizimini raqamlashtirish hamda risk-menejment strategiyasini takomillashtirishga qaratilgan ilmiy takliflar va amaliy tavsiyalar ishlab chiqilgan. Tadqiqot natijalari iqtisodiyot sohasi mutaxassisleri, bank xodimlari va ilmiy tadqiqotchilar uchun kredit portfelini samarali boshqarishning nazariy hamda amaliy jihatlarini chuqurroq yoritishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: tijorat banki, kredit portfeli, risk-menejment, muammoli kreditlar (NPL), diversifikatsiya, bank aktivlari, Bazel III, kredit skoringi, iqtisodiy barqarorlik, kredit riski.

Аннотация. Проанализированы современные методологические и практические основы управления кредитным портфелем коммерческих банков Республики Узбекистан. Актуальность исследования обусловлена необходимостью обеспечения устойчивости банковской системы и минимизации кредитных рисков в условиях модернизации национальной экономики. На основе статистических данных последних лет проведена оценка структуры, качества и уровня диверсификации кредитного портфеля. По результатам исследования разработаны научные предложения и практические рекомендации, направленные на повышение качества кредитного портфеля коммерческих банков, цифровизацию системы оценки кредитоспособности клиентов и совершенствование стратегии риск-менеджмента. Результаты исследования представляют практический интерес для специалистов в области экономики, банковского сектора и научных исследователей, способствуя более глубокому пониманию теоретических и прикладных аспектов управления кредитным портфелем.

Ключевые слова: коммерческий банк, кредитный портфель, риск-менеджмент, проблемные кредиты (NPL), диверсификация, банковские активы, Базель III, кредитный скоринг, экономическая устойчивость, кредитный риск.

Abstract. The modern methodological and practical foundations of credit portfolio management in the commercial banks of the Republic of Uzbekistan are analysed. The relevance of the study is determined by the need to ensure the stability of the banking system and minimise credit risk in the context of the modernisation of the national economy. Based on statistical data from recent years, the structure, quality, and level of diversification of the credit portfolio are evaluated. The findings provide scientific proposals and practical recommendations aimed at improving credit portfolio quality, digitalising customer creditworthiness assessment, and enhancing risk management strategies in commercial banks. The results are intended for economists, banking professionals, and researchers seeking a deeper understanding of the theoretical and practical aspects of credit portfolio management.

Keywords: commercial bank, credit portfolio, risk management, non-performing loans (NPL), diversification, banking assets, Basel III, credit scoring, economic stability, credit risk.

KIRISH

Zamonaviy bozor iqtisodiyoti sharoitida tijorat banklari moliya tizimining o'zagi bo'lib xizmat qiladi va iqtisodiy o'sishni rag'batlantirishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Kreditlash faoliyati banklarning asosiy daromad manbalaridan biri hisoblansa-da, u ayni paytda yuqori darajadagi risk bilan ham bog'liq. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 12-maydagi «2020–2025-yillarga mo'ljallangan O'zbekiston Respublikasining bank

tizimini isloh qilish strategiyasi to'g'risida»gi PF–5992-son¹ Farmoni bilan bank faoliyatini tubdan transformatsiya qilish, kredit portfeli sifatini oshirish hamda risklarni boshqarishning zamonaviy mexanizmlarini joriy etish ustuvor vazifalardan biri sifatida belgilangan [1; 14-b.].

Kredit portfelini samarali boshqarish nafaqat alohida bankning moliyaviy barqarorligini, balki mamlakat makroiqtisodiy muvozanatini ta'minlashda ham muhim ahamiyat kasb etadi. Kredit portfeli bank tomonidan berilgan barcha kreditlarning umumiy yig'indisini ifodalaydi hamda turli tarmoqlar, mijozlar toifalari va qaytarish muddatlari bo'yicha guruhlangan aktivlarni o'zida mujassamlashtiradi. Hozirgi kunda global moliya bozoridagi noaniqliklar va iqtisodiy tebranishlar sharoitida kredit portfeli sifatini saqlash hamda muammoli aktivlar (NPL) ulushini maqbul darajada boshqarish dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi.

Banklar o'z faoliyatida diversifikatsiya tamoyiliga tayangan holda, risklarning alohida tarmoq yoki mijozlar guruhida haddan tashqari jamlanishining oldini olishga intiladilar. Bu esa kredit portfelini boshqarishning metodologik asoslarini muntazam takomillashtirishni talab etadi. Gumanitar va ijtimoiy-iqtisodiy nuqtai nazardan, bank krediti nafaqat moliyaviy vosita, balki tadbirkorlik subyektlarini qo'llab-quvvatlash hamda aholi farovonligini oshirishga xizmat qiluvchi muhim iqtisodiy omillardan biri hisoblanadi.

Kredit portfelini boshqarish jarayoni kredit siyosatini shakllantirish, kredit berish jarayonini tashkil etish, monitoringni amalga oshirish hamda risklarni baholash bosqichlarini o'z ichiga oladi. Ushbu bosqichlarning har biri ilmiy asoslangan yondashuvni talab qiladi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, kredit portfeli tarkibida sanoat, qishloq xo'jaligi va xizmat ko'rsatish sohalari o'rtasidagi mutanosiblikni ta'minlash bank tizimining barqarorligini mustahkamlash hamda tizimli risklarni samarali boshqarishda muhim omillardan biri hisoblanadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Kredit portfelini boshqarish nazariyasi iqtisodiy fikrlar tarixida muhim o'rin tutadi. Portfel nazariyasining asoschisi Garri Markovits o'zining **1952-yilda** e'lon qilingan ishlarida risk va daromadlilik o'rtasidagi bog'liqlikni matematik modellar orqali asoslab bergan [3; 45-b.]. Bank amaliyotida ushbu nazariya kredit aktivlarini diversifikatsiya qilish orqali umumiy risk darajasini kamaytirish imkoniyatini yaratdi. Shuningdek, J. Stiglits va E. Vayssning asimmetrik axborot nazariyasi kredit bozoridagi salbiy tanlov (adverse selection) va ma'naviy xatar (moral hazard) muammolarini yoritib beradi. Bu esa banklar uchun kredit skoringi tizimining ahamiyatini belgilaydi.

Rossiyalik iqtisodchi O. I. Lavrushin bank menejmenti doirasida kredit portfelini sifat va miqdor jihatidan baholash mezonlarini ishlab chiqqan bo'lib, uning yondashuvlari ko'plab MDH mamlakatlari bank amaliyotida keng qo'llaniladi.

O'zbekistonda ushbu yo'nalishda Sh. Z. Abdullayeva, B. A. Berdiyaro va O. M. Qulliyev kabi olimlar ilmiy izlanishlar olib borgan. Sh. Z. Abdullayeva o'z tadqiqotlarida tijorat banklari kredit portfeli barqarorligini ta'minlashda makroiqtisodiy omillarning ta'sirini tahlil qilgan hamda bank risklarini boshqarishda milliy mentalitet va huquqiy muhitning o'rnini alohida ta'kidlagan [5; 88-b.]. B. A. Berdiyaro esa banklarda kredit monitoringi tizimini takomillashtirish orqali muammoli kreditlar ulushini maqbul darajaga tushirish yo'llarini taklif etgan.

Shu bilan birga, raqamli iqtisodiyot va fintech texnologiyalarining jadal rivojlanishi sharoitida kredit portfelini boshqarishning amaliy mexanizmlarini muntazam takomillashtirib borish zarurati ortib bormoqda. Bugungi kunda sun'iy intellekt va katta ma'lumotlar (Big Data) tahliliga asoslangan kredit portfelini boshqarish bo'yicha yangi tadqiqotlar amalga oshirilmoqda hamda ularni O'zbekiston bank tizimida qo'llash imkoniyatlarini kengaytirish dolzarb ilmiy yo'nalishlardan biri hisoblanadi. Mazkur tadqiqot mavjud nazariy qarashlarni umumlashtirgan holda, mahalliy banklar uchun innovatsion yechimlarni taklif etishga qaratilgan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot jarayonida tijorat banklari kredit portfelini boshqarish samaradorligini baholash uchun bir qator ilmiy-uslubiy yondashuvlardan foydalanildi. Birinchidan, qiyosiy tahlil metodi yordamida O'zbekistonning turli banklari (davlat ulushiga ega va xususiy banklar) kredit portfelining tarkibi hamda sifat ko'rsatkichlari o'zaro solishtirildi. Ushbu metod turli boshqaruv modellarining samaradorligini aniqlash imkonini berdi. Ikkinchidan, statistik va ekonometrik usullar qo'llanildi.

Tadqiqot obyekti sifatida O'zbekiston bank tizimi olindi, tadqiqot predmetini esa kredit portfelini boshqarish jarayonidagi iqtisodiy munosabatlar tashkil etadi. Shuningdek, mantiqiy umumlashtirish usuli orqali nazariy xulosalar amaliy tavsiyalar bilan bog'landi.

1 O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 12-maydagi «2020–2025-yillarga mo'ljallangan O'zbekiston Respublikasining bank tizimini isloh qilish strategiyasi to'g'risida»gi PF–5992-son Farmoni: <https://lex.uz/docs/-4811025>

Kredit portfelining konsentratsiya darajasini aniqlash uchun Xerfindal–Xirshman indeksi (HHI)dan foydalanildi. Mazkur indeks banklarning muayyan tarmoqqa ixtisoslashuv darajasini baholash imkonini berdi. Olingan natijalar gumanitar fanlarning ijtimoiy-iqtisodiy jihatlar bilan uyg'unlashtirilib, bank xizmatlari iste'molchilarining xulq-atvori hamda kredit madaniyati darajasi ham e'tiborga olindi. Ma'lumotlarni qayta ishlashda **MS Excel** va **SPSS** statistik dasturlaridan foydalanildi, bu esa olingan natijalarning aniqligi hamda ishonchliligini ta'minladi.

TAHLIL VA NATIJALAR

O'zbekiston bank tizimida so'nggi uch yillik tahlillar shuni ko'rsatadiki, kredit portfeli hajmi sezilarli darajada o'sgan bo'lsa-da, uning sifat ko'rsatkichlari ham izchil takomillashib bormoqda. **2022-yilda** jami kredit qo'yilmalari hajmi **326 trln so'mni** tashkil etgan bo'lsa, **2024-yil** yakuniga ko'ra ushbu ko'rsatkich **471 trln so'mga** yetgan. Mazkur o'sish iqtisodiyotda investitsion faollikning ortishi hamda chakana kreditlashning rivojlanishi bilan izohlanadi. Shu bilan birga, kredit portfeli hajmining kengayishi risklarni boshqarish mexanizmlarini yanada takomillashtirish zaruratini yuzaga keltirmoqda.

Kredit portfelining tarmoqlar bo'yicha taqsimoti tahlil qilinganda, sanoat va qishloq xo'jaligi sektori yetakchi o'rinni saqlab qolayotgani kuzatiladi. **1-jadvalda** bank tizimi bo'yicha asosiy ko'rsatkichlar keltirilgan. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, **2024-yilda** muammoli kreditlar (NPL) ulushi 3,5 %ni tashkil etgan bo'lib, bu **2022-yildagi** 5,2 %lik ko'rsatkichga nisbatan ijobiy dinamikani ifodalaydi. Mazkur natija kredit portfeli sifatini oshirish va risklarni boshqarish bo'yicha amalga oshirilayotgan chora-tadbirlarning samaradorligini ko'rsatadi. Shu bilan birga, yangi kreditlar hajmining kengayishi ham ushbu ko'rsatkichlarning shakllanishiga ma'lum darajada ta'sir ko'rsatgan. Kredit portfeli tarkibida xorijiy valyutadagi kreditlar ulushi **44–46 %** atrofida saqlanib qolayotgani valyuta risklarini muntazam monitoring qilish zarurligini ko'rsatadi (1-jadval).

1-jadval.
O'zbekiston tijorat banklari kredit portfelining asosiy ko'rsatkichlari

Ko'rsatkichlar	2022-yil	2023-yil	2024-yil
Jami kredit qo'yilmalari (trln so'm)	326,4	390,1	471,4
Muammoli kreditlar (NPL) ulushi (%)	5,2	3,6	3,5
Milliy valyutadagi kreditlar ulushi (%)	52,4	54,8	55,2
Xorijiy valyutadagi kreditlar ulushi (%)	47,6	45,2	44,8
Jismoniy shaxslarga berilgan kreditlar ulushi (%)	21,5	25,1	31,2

Jadval ma'lumotlaridan ko'rinib turibdiki, jismoniy shaxslarga berilgan kreditlar ulushi tez sur'atlar bilan oshib bormoqda (21,5 %dan 31,2 %gacha). Mazkur tendensiya aholining moliyaviy xizmatlardan foydalanish imkoniyatlari kengayib borayotganini ko'rsatadi. Shu bilan birga, kreditlash jarayonida aholining qarz yukini maqbul darajada saqlash masalasi ham muhim ahamiyat kasb etadi. Kredit portfelini boshqarishda banklar individual va korporativ mijozlar o'rtasidagi muvozanatni ta'minlashga alohida e'tibor qaratishlari zarur. Ayniqsa, ipoteka va avtokreditlash yo'nalishlaridagi o'sish banklar likvidligini samarali boshqarishni talab etadi. Kredit portfelining sifati bevosita bankning risk-menejment tizimi samaradorligiga bog'liq.

Kredit portfelini boshqarishda diversifikatsiya darajasini oshirish maqsadida banklar iqtisodiyotning istiqbolli tarmoqlariga, jumladan, yashil energetika va IT-texnologiyalar yo'nalishlariga ko'proq e'tibor qaratishlari maqsadga muvofiq. Hozirgi vaqtda kreditlarning asosiy qismi an'anaviy ishlab chiqarish va savdo sohalariga yo'naltirilgan bo'lib, portfelning yanada muvozanatli diversifikatsiyasi bank tizimining barqarorligini mustahkamlashga xizmat qiladi. Statistik ma'lumotlarga ko'ra, xususi banklarda NPL ulushi davlat banklariga nisbatan pastroq (**o'rtacha 1,8–2,5 %**) darajada shakllangan. Bu holat ayrim boshqaruv yondashuvlarining samaradorligini namoyon etadi. Davlat banklarida esa ijtimoiy yo'naltirilgan va imtiyozli kreditlar ulushining yuqoriligi kredit portfelini boshqarishda qo'shimcha e'tibor talab etadigan omillardan biri hisoblanadi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, tijorat banklari kredit portfelini boshqarishning metodologik asoslari bosqichma-bosqich takomillashib bormoqda. Shu bilan birga, amaliyotda ushbu yo'nalishni yanada rivojlantirish imkoniyatlari mavjud. Birinchidan, kredit portfeli konsentratsiyasini yanada muvozanatlashtirish masalasi dolzarb ahamiyat kasb etadi. Garchi umumiy ko'rsatkichlar ijobiy bo'lsa-da, ayrim yirik banklar portfelida muayyan tarmoqlarning (masalan, paxtachilik yoki energetika) ulushi 30 %dan yuqori ekani kuzatiladi.

Xalqaro bank amaliyotida bunday holat kredit portfelini diversifikatsiya qilishni kuchaytirish zaruratini ko'rsatadigan omillardan biri sifatida baholanadi. Ikkinchidan, kredit skoringi modellarini turli ma'lumotlar

bazalari bilan yanada chuqurroq integratsiyalash imkoniyatlari mavjud. Kredit byurosi ma'lumotlari bilan bir qatorda mijozlarning kommunal to'lovlari hamda psixometrik skoring (psychometric scoring) kabi alternativ ma'lumotlardan foydalanish istiqbolli yo'nalishlardan biri hisoblanadi.

Muhokama qilinadigan yana bir jihat kredit riskini sug'urtalash va sek'yuritizatsiya amaliyotini yanada rivojlantirish bilan bog'liq. Hozirgi amaliyotda banklar asosan garov ta'minotiga tayanadi. Shu sababli garov qiymatidagi o'zgarishlar kredit portfeli sifatiga bevosita ta'sir ko'rsatishi mumkin. Bizning fikrimizcha, banklar garovga asoslangan kreditlash (**collateral-based lending**) bilan bir qatorda pul oqimlari tahliliga asoslangan kreditlash (**cash flow-based lending**) amaliyotini ham kengroq qo'llashlari maqsadga muvofiq.

Mazkur yondashuv kredit risklarini samarali boshqarishga xizmat qilishi bilan birga, tadbirkorlik subyektlarining kredit resurslaridan foydalanish imkoniyatlarini ham kengaytiradi. Shuningdek, **Bazel III** standartlari doirasida kapital adekvatligi talablarining takomillashib borishi banklarni o'z aktivlarini yanada samarali boshqarishga undamoqda. Gumanitar nuqtai nazardan, kreditlash jarayonining shaffofligi hamda mijozlar bilan samarali muloqot madaniyati kredit portfeli sifatiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Mijozlarning moliyaviy savodxonligini oshirish kredit intizomini mustahkamlash va operatsion xarajatlarni optimallashtirishga xizmat qiladi. Shu bois banklar tomonidan mijozlarga bepul moliyaviy maslahat xizmatlarini ko'rsatish kredit portfelini boshqarishning zamonaviy va insonparvar yondashuvlaridan biri sifatida alohida ahamiyat kasb etadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Tijorat banklari kredit portfelini boshqarishning metodologik va amaliy asoslarini tadqiq etish natijasida quyidagi xulosalarga kelindi.

Birinchidan, O'zbekiston bank tizimida kredit portfeli hajmining barqaror o'sishi kuzatilmoqda. Shu bilan birga, ushbu jarayonda kredit portfelining sifat ko'rsatkichlarini muntazam nazorat qilish va yanada takomillashtirib borish muhim ahamiyat kasb etadi.

Ikkinchidan, muammoli kreditlar (NPL) ulushini yanada optimallashtirish maqsadida nafaqat ma'muriy usullardan, balki chuqur tahliliy va matematik modellarga asoslangan monitoring tizimlaridan keng foydalanish maqsadga muvofiq.

Uchinchidan, kredit portfelini diversifikatsiya qilish orqali tarmoqlararo va mijozlararo risklarni muvozanatli boshqarish bank tizimi barqarorligini mustahkamlashning muhim omillaridan biri hisoblanadi.

Tadqiqot natijalari asosida quyidagi amaliy tavsiyalar ilgari suriladi:

1. Banklarda sun'iy intellekt va mashinaviy o'rganishga asoslangan **Predictive Analytics** (bashoratli tahlil) tizimlarini joriy etish. Bu orqali mijozning defolt ehtimolini **6–12 oy** oldindan aniqlash imkoniyati yaratiladi.

2. Kredit portfeli tarkibida jismoniy shaxslarga berilayotgan iste'mol kreditlari ulushini iqtisodiyotning real sektori bilan mutanosib darajada saqlash hamda aholining qarz yukini maqbul darajada boshqarish maqsadida **«Qarzdorlik yuki»** ko'rsatkichini muntazam monitoring qilib borish.

3. Banklararo kredit risklarini almashish (**credit default swaps**) hamda kredit aktivlarini sek'yuritizatsiya qilish bo'yicha huquqiy va amaliy bazani yanada takomillashtirish.

4. Xalqaro reyting agentliklari va **Bazel qo'mitasi** tavsiyalarini milliy bank amaliyotiga bosqichma-bosqich implementatsiya qilishni davom ettirish.

Xulosa qilib aytganda, kredit portfelini boshqarishni takomillashtirish nafaqat banklarning moliyaviy samaradorligini oshirishga, balki mamlakat moliya tizimining tashqi va ichki iqtisodiy omillarga nisbatan barqarorligini yanada mustahkamlashga xizmat qiladi. Bu esa, o'z navbatida, barqaror iqtisodiy o'sish va ijtimoiy farovonlikni ta'minlashning muhim omillaridan biri hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasining 2019-yil 5-noyabrdagi «Banklar va bank faoliyati to'g'risida»gi O'RQ–580-son Qonuni: <https://lex.uz/ru/docs/-4581969>
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 12-maydagi «2020–2025-yillarga mo'ljallangan O'zbekiston Respublikasining bank tizimini isloh qilish strategiyasi to'g'risida»gi PF–5992-son Farmoni: <https://lex.uz/docs/-4811025>
3. Markowitz H. M. *Portfolio Selection // The Journal of Finance*. – 1952. – Vol. 7, No. 1. – P. 77–91.
4. Mishkin F. S. *The Economics of Money, Banking and Financial Markets*. – 12th ed. – Pearson, 2018.
5. Abdullayeva Sh. Z. *Bank tavakkalchiliklari (risklar)*. – Toshkent : Moliya, 2010. – 192 b.
6. Berdiyeva B. A. Tijorat banklarining kredit portfeli barqarorligini ta'minlash // *Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar*. – 2021. – № 4.
7. Qulliyev O. M. *Bank menejmenti : darslik*. – Toshkent : Iqtisod-moliya, 2019.

8. Rose P. S., Hudgins S. C. *Bank Management & Financial Services*. – McGraw-Hill Education, 2012.
9. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki. *2023-yil bo'yicha yillik hisobot*. – Toshkent, 2024.
10. Diamond D. W. *Financial Intermediation and Delegated Monitoring* // *The Review of Economic Studies*. – 1984.
11. Altman E. I. *Corporate Financial Distress and Bankruptcy*. – Wiley Finance, 2006.
12. Ismoilov A. A. Tijorat banklarida kredit riskini boshqarish usullari // *Jamiyat va innovatsiyalar*. – 2022.
13. Basel Committee on Banking Supervision. *Basel III: A Global Regulatory Framework for More Resilient Banks and Banking Systems*. – Basel : Bank for International Settlements, 2011.
14. Karimov N. G'. *Banklarda investitsion portfelni boshqarish nazariyasi*. – Toshkent, 2015.
15. World Bank. *Global Financial Development Report 2022: Banking in the Post-COVID Era*. – Washington, DC : World Bank, 2022.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz HAKIMOV

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Hasan MAQSUDOV

2026. № 8/1

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>